

ПО ПОВОД ТАЗГОДИШНОТО ИЗДАНИЕ НА „МЕЃУНАРОДНИ САЛОН СТРИПА“ В БЕЛГРАД

Антоанета Алипиева

*Белградски университет
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“*

Деветото изкуство – комиксът – е достатъчно популярно навсякъде, включително и в България (Stajkov, 2013), но неговата критическа рецепция е все още непълтна, неизведена до ясни критерии. Самите автори, реализиращи комикси, имат адекватно отношение към цялостната еволюция на този жанр, но в критическото пространство той продължава да бъде неосветлен откъм своите закони, автори и постижения. Откъдето и масовото разбиране, че комиксите са „ниска“ възможност на субкултурата. За щастие, българската култура в последно време се отнася все по-сериозно към комиксите, в чиито визуални разкази вече се виждат не само детските сюжети, но и задълбочени житейски и културологични проблеми (Vachkov, Stajkov & Stanimirov, 2013). Отнесен към възрастта на подрастващите (чието отношение към комиксите е особено силно), жанрът съдържа силна педагогическа насоченост, защото предоставя не само приключенски изживявания, но има и възпитателен ефект. Съвременната култура на тялото и на насладата безспорно са тема на актуалния жанр, но те все по-често се концептуализират до днешни послания към обществата. Дали са „неми“, или текстуализирани, комиксите излъчват педагогическа концентрация на мисловни и емоционални модели. Приключенията и карикатурата отдавна вече са просто една част от разнообразната и все по-усложняваща се визуална и текстова същност на комикса.

В последната седмица на месец септември 2019 година в Белград се проведе 17-десетият интернационален фестивал на комикса. Машабът на този фестивал е впечатляващ: 445 участници от 26 страни; 404 представени експонатата. Традиционните измерения на жанра излъчиха своите награди, но в рамките на форума имаше и друга селекция: автори до 15 години, които също имаха своите отличителни победи. Наградите бяха разпределени между текст, рисунък или пък в тяхното съчетание. Точно тази „разчлененост“ на жанра е всъщност и неговият синтез, който „съюзява“ авторите и ги кара да търсят общи полета.

Голямата награда на комиксфеста печели Драгана Купрешанин – белградска художничка на алтернативни комикси, автор със солидна артистична биография в Сърбия и чужбина. Нейният експеримент се състои в това, че тя съчетава комиксите и граничните медии, които използват техниката на комиксите, за да постигнат бърза и ударна информация. За първи път проектът на Купрешанин прави от комиксите достъпна територия и за хора със зрителни увреждания. Това е постигнато чрез стилизиране на визуалната форма, която е „четена“ от всички. Видеоклиповете достигат до максимално широка аудитория. Нейният проект „Невидимата вълна“ получава и друга награда – тази за иновация. Като всички съвременни изкуства, и комиксите търсят не толкова строга идентичност, колкото масовост при своята рецепция. Постмодерната ситуация е повлияла върху жанра, който се разтваря към широка техническа и естетическа интеграция, стремяща се да привлече повече публика. Да обслужи адекватно тази публика емоционално, тематично и педагогически.

Голямата награда, а също и наградата за иновация, се присъжда на проект, който представлява не само постигането на отличителен иновативен подход, но вероятно е едно от най-значимите произведения от цялото производство на визуални изкуства през тази година. А именно: „Невидимата вълна“ на Драгана Купрешанин е първокласен проект, един вид арт произведение, характеризиращо се със сериозността и с твърдата основа на амбициозната концепция, с високите стандарти за реализация, с респектираща графична култура, с изтънченост и прецизност на изразяване. Творбата е сложно изследователско проникване в други измерения на възприятието, буквално и в най-широк смисъл. Това я прави конвертируема, достъпна, провокираща, но в никакъв случай не неразбираема.

Сред младите автори до 15-годишна възраст се забелязва доминиране на екологичната тематика и четирите наградени творби – Константин Гаич (2010, Сърбия), „Пазители на Смедерево“, Милош Джорджевич (2007, Сърбия) – „Законът на улицата“, Нина Хмельова (2006, Русия) – „Детективно момче“, Алекса Шабат (2013, Сърбия) – „Герой в действие“, се отличават с благородната отговорност към бъдещето на човечеството. Романтичните представи за едно предстоящо хармонично общество се смесват със страха от настоящата дисхармония, от нарушените връзки между човек и природа, от девалвиралата човешка комуникация между хората. Младите автори демонстрират добро познаване на рисувателната техника и адекватна текстуализация на логичното разгъване на рисунките.

В изложбата бяха включени и творби на автори с демонични сюжети, които идват да припомним тъкмо агресията в съвременното общество. В творбата на Ана Живкович, Сърбия (наградена за сценарий) – „Левания: Апокалипсис“, личи тъкмо предупреждението за апокалиптичната обръканост и дисхармония на съвремението. Тази година обаче наградата за най-добра графика беше

присъдена на автор (Даница Милич, Сърбия – „Мечтата“), чието прецизно изкуство и линейна тънкость надхвърлят установените пътеки и преминава през автентичен процес на изследване на рисунката. Комиксът, награден за най-добър сценарий (Марина Стефанович, Сърбия – „Завинаги моят дом“), ефективно реализира трудната патриотична тема, като я избавя от архаичните интерпретации и ѝ придава съвременна острота, отправя я в полето на болезненото усещане за загуба, поругаване, отчуждение.

Деветото изкуство, представено на Белградския фестивал, все повече се насочва към алтернативните комикси. Журито обаче е определило награда и за най-добри класически комикси. Тя отива при творба, която се отличава със зряла иронична интерпретация на съвременен цивилизационен въпрос (Марко Ячан, Хърватия – „Дългосрочен план“).

Като тематика, изложените творби са напълно неограничени във възприятието си на света и човека. Те често ползват традиционни културологични сюжети, познати митове или приказки, исторически разкази, интерпретации на съвременния живот. Палитрата на героите им също е неимоверно широка – от анималистичното до антропологичното; от митологично-историческото до модерния lifestyle, от героичната хиперболизация до иронично-гротескната същност на постмодерна. Техниките се движат от традиционното до алтернативно-провокационното. Едно обаче продължава да бъде приоритет на конвертируемия комикс за деца и възрастни – неговият педагогически модел, който е базиран върху заздравяването на традиционните ценности. В масовата рецепция най-вече се цени балансът между постмодерната ирония и деконструкция и традиционната цялост на доброто и злото.

Специално българският комикс в приоритетната си визия успява да запази градивна педагогика и в този смисъл е обичан спътник както на деца и родители, така и на възрастната аудитория, следяща този жанр. Сюжетите, героите и отделните случки пазят здрава информативна основа, макар и често да шаржират, пародират или иронизират познатите неща от действителността. Това е и съвременната адаптация на традиционно-културното към динамиката на постмодерното общество, което настойчиво пробва заличаване на границите в най-широкото им смислово измерение. Участието на българските автори в салона традиционно е представено от творбите на стотици автори, което се обяснява както с близостта на София до Белград, така и с концентрацията на българските автори на комикси в столицата. В този ред е участието на автори като: Милена Симеонова, Пенко Гелев, Петър Станимиров, Румен Чаушев, Сотир Гелев, Веселин Праматаров. Сред тях в текущия салон бе отличен комиксът „Тримата братя и златната ябълка“ на Сотир Гелев (сценарий) и Пенко Гелев (графика и оцветяване). Сюжетът на тази христоматийна българска приказка се оказва изключително подходящ за комиксова интерпретация, разбираема за всеки, роден на нашия

полуостров. Адаптацията на литературни или фолклорни произведения в комиксова тъкан е една от обичайните практики при създаването на жанра. В този случай от „огромния“ разказ трябва да се направи „кратко“ внушение, но пълноценно като смисъл. Комиксът прави културен превод и затова е задължен „да хване“ символния капитал на използваното, обикновено класическо или много популярно произведение. Сотир Гелев и Пенко Гелев успяват да „улучат“ сърцето на приказката, да я пресъздадат емоционално и атрактивносюжетно, да съчетаят графика, цветове и текст така, че класическото произведение да оживее в съвременен контекст.

Наред с участието на столичните творци за отбелязване е и представянето на варненската група. Те участват както с постери, така и с новоиздадената комиксова книга на английски език, специално подготвена за конкурсната програма, доколкото тя предвижда текстовете на комикса да са на английски. Преди това през 2016 г. *A Quarter of Infinity* (Kozhuharov & Chakarov, 2019) бе обнародвана на български и руски език, поради което се смята за позната на българския читател. Комиксовата книга на Кожухаров и Чакъров запазва романовата логика, фабулата е причинно-следствена, което придава на произведението усет за цялост и монолитност. Това е голям плюс изобщо за комиксовата естетика, която в голяма част от своята реализация ползва асоциативната възможност за внушение. Като цяло, събитието в Белград е от важно значение изобщо за националните култури, но наистина резултатът от наградените автори е малко озадачаващ (от 26 страни, наградените са предимно сърби!), което създава усещане не толкова за международен, колкото за национален или някакъв, да го кажем, балкански фестивал.

Комиксфестът в Белград разкри огромните днешни възможности на жанра и обтекаемата му приложимост в съвременния свят. Освен еволюцията на естетическите си възможности комиксът ярко демонстрира и своята практическа приложимост. А именно: редуциращите си възможности, чрез които големи масиви текстове могат да се пресъздадат бързо, занимателно и без да губят основните си идеи. Не ще мине много време и комиксите ще навлязат в учебния процес тъкмо заради редуциращия си ефект. Чрез тях отдалечени във времето произведения или дълги романови структури ще могат да бъдат пресъздадени в същината си. Така литературното или културно поле ще може да се разглежда като движение, еволюция и обмен на идеи по един по-опростен и достъпен начин.

ЛИТЕРАТУРА

Въчков, А., Стайков, А. & Станимиров, П. (2013). *Първата национална изложба на българския комикс*. София: Сдружение „Проектът Дъга“.

Стайков, А. (2013). *Кратка история на българския комикс*. София: Кибеа.

Kozhuharov, A. & Chakarov, V. (2019). *A Quarter of Infinity*. Varna: Terra Balkanika

REFERENCES

Vachkov, A., Stajkov, A. & Stanimirov, P. (2013). *Parvata natsionalna izlozhba na balgarskiya komiks*. Sofia: Sdruzhenie „Proektat Daga“.

Stajkov, A. (2013). *Kratka istoriya na balgarskiy akomiks*. Sofia: Kibea.

Kozhuharov, A. & Chakarov, V. (2019). *A Quarter of Infinity*. Varna: Terra Balkanika

ON THE OCCASION OF THIS YEAR'S EDITION OF THE INTERNATIONAL COMICS FESTIVAL IN BELGRADE

✉ **Prof. Antoaneta Alipieva, DSc.**

<https://orcid.org/0000-0002-7248-3334>

Researcher IDJ-9872-2016

University of Belgrade

Konstantin Preslavski University of Shumen

Shumen, Bulgaria

E-mail: a.alipieva@shu.bg